

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Les escoles noves

Les deficiències que presentava l'escola del Molí de Boixeda i la distància d'aquesta al principal nucli habitat, va ser la causa que la Junta d'Educació fes la proposta de sol·licitar a les autoritats la construcció d'una escola nova. La primera acció està registrada en l'acta del Ple Municipal del desembre de 1927 i va consistir en una petició a la Direcció General de 1a. Ensenyança. No hi va haver cap resposta positiva. Aprofitant l'eufòria i les bones intencions del nou govern republicà, el maig de 1933 es va tornar a insistir i es va demanar al Ministerio de Instrucción Pública una escola per a cada un dels tres pobles del municipi de Fonollosa. L'octubre de 1933, l'Inspector de la zona va escriure a l'Alcalde que *«(...) tota pressa o impaciència son inútils, ja que s'han portat a terme moltes gestions vers el Minístre d'Instrucció Pública i malgrat les promeses fetes, el decret de creació definitiva d'escoles no s'ha publicat encara. Tenint en compte que son molts els pobles e inclús ciutats com Manresa que estan pendents de l'esmentat Decret i que tenen gran nombre de criatures pels carrers, per no tenir escoles suficients...»*

La insistència dels veïns va obligar a l'Ajuntament a intensificar les gestions. L'agost de 1934 va venir a Fals l'Inspector per mirar terrenys i es van fer algunes gestions amb el Josep Cases de Matamargó per comprar-li un tros a la zona del Pla de la Creu. Van passar els Fets d'Octubre i tot va quedar aturat. Quan l'alcalde Valentí Ibáñez i els seus van tornar a l'Ajuntament, la primera decisió que van prendre va ser tirar endavant la compra dels terrenys. En una reunió de veïns, es va decidir situar l'escola prop del Raval d'Oliveres i mantenir oberta l'escola del Molí de Boixeda, necessària a causa de la gran dispersió de les ca-

ses del terme. Durant la guerra civil preocupacions més grans van relegar el tema de les escoles a segon terme.

Després d'un llarg parèntesi, el 1956 es va tornar a posar el tema sobre la taula i es va demanar ajuda tècnica per projectar unes unitats escolars compostes d'una aula i una casa pel mestre. El novembre de 1957 es van aprovar per la Junta Provincial de Construccions Escolares els plans de construcció de les noves escoles de Camps, Fonollosa i Fals. El pressupost de l'escola de Fals era de 231.315 pessetes, però com que passava de les 225.000 pessetes destinades a mòduls d'aquest gènere, l'Ajuntament hi havia d'afegir 6.300 pessetes dels recursos propis. A més a més, s'havia de fer càrrec de la tanca i la urbanització de l'entorn. Per pagar les obres es va demanar un crèdit sense interès a la Caja de Cooperación Territorial.

El juliol de 1958 es va posar a disposició del "Ministerio" un solar de 2.000 m² situat a la zona de les Costetes, però posteriorment es va canviar per un altre terreny al lloc actual que va cedir el Casas de Matamargó. El 21 de desembre de 1958 es va efectuar la licitació per la construcció de les escoles. La subhasta va quedar deserta i es va procedir a una segona subhasta, amb un augment de preu del 20%. L'adjudicació definitiva es va fer el 15 de març de l'any següent. L'aportació de l'Ajuntament va ser fixada aleshores en 18.581 pessetes. Després d'algunes demores, finalment la construcció va iniciar-se, i a finals de novembre de 1960 les obres es van acabar i l'edifici va ser lliurat a l'Ajuntament, però encara s'havia de dotar d'algunes coses essencials abans de poder-hi portar la canalla. La mestra Carme López va demanar si per les vacances de Nadal ja es podia traslladar al pis nou, perquè s'estava a cal Tinai i el sou no li donava per pagar la despesa. Li van contestar que tingués paciència, que ja l'avisarien quan fos l'hora. El febrer de 1961 els regidors de Fals, Vicenç Guitart i Francesc Ca-

sas, van visitar l'escola. Van trobar-hi algunes deficiències i van acordar que no signarien l'acta de recepció fins que aquestes no es corregissin. El novembre de 1961 es va signar un acord amb l'amo d'Oliveres per tal de poder treure aigua d'un pou seu i pujar-la amb una bomba fins a l'escola, a canvi d'un cànon de 600 pessetes anuals. La bomba i la instal·lació van costar 4.659 pessetes, i també es van pagar diverses factures a la constructora Segarra de Rajadell, la ferreteria Sol i al magatzem de materials de construcció Iscle Selga, de Manresa. A la ferreteria es va adquirir una estufa de llenya que va costar 459 pessetes. Vicenç Guitart va cobrar 226 pessetes en concepte del trasllat del mobiliari de l'escola vella a la nova, i diversos estris de neteja. A primers de desembre es va demanar a Elèctrica Selga que instal·lés el comptador. Va costar 4.928 pessetes.

La nova escola va començar a funcionar el gener de 1962, però la senyoreta Victòria Eugenia Unanua Pérez ja feia uns mesos que s'havia traslladat al pis dels mestres, que malgrat ser nou de trinca, presentava alguns problemes deguts a la humitat. A les escoles noves hi van anar els nois i noies que anaven a l'escola del Raval, però la del Molí de Boixeda va seguir funcionant, encara que amb molts pocs alumnes. La Victòria era una mestra típica de l'ensenyament en l'època franquista. Era de la ciutat de Pamplona i va ser destinada a Fals, un lloc que no havia triat i que no satisfia les seves aspiracions. No va fer mai cap esforç per intentar comprendre la cultura del país ni per integrar-s'hi mínimament. Feia les classes en castellà i el seu missatge educatiu estava impregnat dels valors i consignes que emanaven del "Ministerio". Era partidària de la màxima "la letra con sangre entra" i tenia el personal espantat amb el seu regle de fusta. Una vegada, un dels seus alumnes, per evitar un cop, se li va ocórrer ficar el cap al calaix de sota el pupitre, amb tanta mala sort que li va quedar el cap encastat i va caldre anar a buscar un xerrac i tallar la fusta per tal d'alliberar-lo. Els recursos materials eren ben escassos en aquell temps; a penes hi havia llibres, i els nens per escriure utilitzaven els marges dels papers de diari o els embolcalls de la xocolata. Malgrat que l'escola comptava amb tots els serveis, inclosos els sanitaris, la senyoreta mantenia els vàters tancats amb clau, i els nens i les nenes havien de fer les seves necessitats al canyar del torrent. Així doncs, la contaminació de les aigües del Torrent de Cantacorbs és un problema que ve de lluny. El rector del poble, mossèn Boixader, i alguns pares van muntar un petit parc infantil al patí de "las Escuelas Nacionales". El rector va dirigir el 1962 una carta al president de la Falange de Fonollosa, sol·licitant una ajuda econòmica del fons de "Educación y Descanso" per fer front a les despeses. Perquè a part de pagar l'aigua i la llum, l'Ajuntament no gastava gaire en el manteniment de l'escola. El 1965 va pagar unes cortines, perquè el sol no molestés als nens, i el 1969 es va abonar al paleta Sebastià Calvet una factura per algunes reparacions als edificis.

La vida de l'escola nova va ser molt curta. Després de tants anys i tants esforços per aconseguir una escola digna a Fals, el "Ministerio de Educación" va canviar les directrius i el 16 de maig de 1969 es va publicar un decret

de concentració de les escoles rurals. En comptes de tenir un munt d'escoles escampades pel territori, amb pocs alumnes i escassos recursos, es va optar per concentrar els alumnes en unes poques escoles mitjançant un sistema de transport escolar. L'Ajuntament va estar encantat amb la mesura, ja que passava de tenir 5 escoles, cares de mantenir, a una de sola, situada a Fonollosa, la capital. El 6 d'agost de 1969 es va publicar al BOE la creació d'una escola graduada mixta a Fonollosa, amb quatre aules i un menjador escolar, i la supressió de les escoles de Fals i Camps. La clausura de l'escola va provocar una tímida reacció entre els pares dels alumnes de Fals. Es van fer algunes reunions i Joan Clotet Comas va dirigir una instància a l'Ajuntament demanant que l'escola de Fals fos exclosa de la concentració. La petició va ser denegada per escrit l'abril de 1970. En el moment de tancar les portes, a l'escola del Molí de Boixeda hi estudiaven 5 alumnes, i a la del Raval, 26. D'aleshores ençà, els nens i nenes de Fals agafen cada matí l'autobús i, juntament amb els dels pobles veïns, reben una educació de qualitat al C.E.I.P Agrupació Sant Jordi de Fonollosa.

Vista de conjunt c. 1970

L'edifici de l'escola ha tingut diversos usos des que van deixar-s'hi de fer classes. A la dècada dels 70, un grup de joves compromesos del poble va fundar Can Tagore, amb la finalitat de reflexionar i debatre sobre temes d'actualitat. Els joves van decorar l'interior de l'aula amb un "collage" de diaris i revistes. Les activitats del grup no van ser ben vistes pels poders fàctics, i el maig de 1974 l'Ajuntament els va retirar la clau del local. Quan va tancar el cafè del Tinai, l'escola va ser utilitzada com a lloc de trobada pels homes del poble, per jugar a cartes i prendre alguna cosa. Quan es va inaugurar el Casal, l'escola es va convertir en un magatzem de mals endreços, on es guardaven els decorats del Grup de Teatre. La casa del mestre va servir un temps com residència de cap de setmana per Àngel Claret i la seva família. A la dècada dels 90 es va llogar a la família de Balsareny formada pel Josep Lladó, la Rosa Rusca i els seus dos fills. Últimament també s'han fet algunes obres a l'edifici de l'escola i ha recuperat el nom de Can Tagore; actualment una part serveix com a espai per les activitats d'esplai i sala de reunions, i l'altra com a local del jovent.